

The Requirements of Resistance Axis Activism in the International Suprapolar Order

Rahman Najafi Sayyar¹ , Hassan Seifipour²

1. Corresponding Author, Assistant Professor of International Relations at National Defense Supreme University; Tehran, Iran. Email: rnajafi1385@gmail.com
2. PhD student of national security- National Defense Supreme University, Tehran, Iran. Email: political19@gmail.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 18 Aug 2024

Received in revised form:
07 Oct 2024

Accepted: 07 Oct 2024

Published online: 30 Dec 2024

Keywords:

international system,
complex and transpolar order,
axis of resistance,
imperatives of action.

ABSTRACT

Various actors and networks are affected by the dynamics of the new international order and are forced to change the conditions of their activism in light of these transitional requirements. One of these important actors is the resistance-oriented network, which has counter-hegemonic characteristics and discourse at the regional and international levels. In this regard, the present article seeks to answer the important question of what are the requirements for resistance-oriented activism in light of the new conditions of the international order. Using a descriptive-analytical method and the theories of power pluralism and transformation within the framework of international transition theory, this article has arrived at the hypothesis that the conditions of the international order indicate a type of "complexity, hyperpolarity, and chaos" that has a serious impact on resistance-oriented activism and its orientation. Therefore, given these types of international order conditions, the axis of resistance is bound to adopt the following requirements to enhance its activism: strengthening pragmatism in pursuing interests and goals; paying attention to the principle of separation and distinction in policies and strategies; adapting policies and strategies to regional and international developments; paying attention to the paramount importance of economic and technological power; resolving issues and prioritizing them in a chain process; diversifying geopolitical approaches and relations with emerging powers; strengthening thematic multilateralism at the regional and global levels; and maintaining and enhancing the soft power of resistance.

Cite this article: Najafi Sayyar, R., & Seifipour, H. (2024). The Requirements of Resistance Axis Activism in the International Suprapolar Order. *International Political Economy Studies*, 7 (2), 27-48. <http://doi.org/10.22126/ipes.2025.10997.1684> (in Persian).

© The Author(s).

DOI: <http://doi.org/10.22126/ipes.2025.10997.1684>

Publisher: Razi University

1. Introduction

The current international order is affected by patterns, structures, and several variables such as the growth of science and technology, the development of communication networks, the proliferation of power sources, the change in the nature and geography of power, etc., all of which have caused its dynamism and transformation. Different actors and networks are affected by these dynamics of the international order and they have to change their acting conditions according to these requirements. One of these important actors is the resistance axis network, which has anti-hegemonic coordinates and discourse at the regional and international levels. In this regard, the present article seeks to answer the main question, "Given the centrality of the axis of resistance, what are the role-playing requirements of this axis in the conditions of the new international order?"

2. Theoretical Framework

Signs of the Transition to the Era of Suprapolarity in the International System:

- 1- Power no longer wants to be centralized and polarized, and according to Richard Hass, it is found in the hands of many and in many places"
- 2- New threats have formed in the international system that no single power can deal with them.
- 3- The asymmetric dimension of power has become very important and this has caused the situation of the international system to be closer to Mearsheimer's idea that "everyone has a certain amount of power to hit each other". All of this indicates a Superpolar order in international relations; an order in which power has moved beyond its previous interstate and limited and rigid form and has taken on new dimensions, as well as being spread over a wide range and among various actors..

3. Methodology

The current research is qualitative research with an analytical-descriptive method that has a practical purpose; This means that the research focuses on the behavior of the resistance axis in the new world order and also by studying the upstream documents, lectures and writings of the researchers in the field of the new international order as well as the strategists of the resistance axis, seeks to know the requirements of the resistance axis in the conditions of the international extrapolar order.

4. Results & Discussion

4-1. The emergence of resistance forces in the international suprapolar order

Resistance forces in different regions of the world, especially in the Middle East region, have racial, ethnic and religious identities, which can be classified into different spectrums, including "anti-hegemonic resistance groups". Each of these groups emerges in "reaction to the hegemonic policies of the global center actors" or "as a result of the incendiary policies" of the main actors of the international system. According to "Michel Foucault", resistance, whether negative or positive; As a result, there is a concentration of power and domination: or in his words: "Wherever there is power, there is resistance."

4-2. How the axis of resistance acts in the new international order

The axis of resistance today operates not only in the form of a network of "supporter-follower" relations but also in the form of a regional coalition based on a "concert order" and a "multiple geopolitical networks". Considering the increasing importance of regions in the new world order in general, and the traditional position of West Asia in global relations and developments in particular, the axis of resistance can play a role in the regional and international power structure by intelligently using its advantages and

capabilities. Accordingly, "asymmetric and combined activism" is one of the most important strategies of this axis in the regional and international order. This type of activism has a lower cost for the axis of resistance and can create a level of asymmetric deterrence.

4-3. Role-playing requirements of the axis of resistance in the new international order

Considering the characteristics of the new international order, which indicates its multiplicity and transpolar; Resistance actors must follow the following policies and priorities:

4-3-1. Strengthening thematic multilateralism at the regional and global level

The most important requirement of the actors of resistance in the new era is the revival and reproduction of the neo-regionalist foreign policy, i.e. the transition from one-dimensional regionalism to strategic multilateralism in the regional and international framework. The implementation of such a strategy involves strengthening intra-regional relations, increasing inter-regional interactions, and promoting global interaction, which will be a form of capacity building for the implementation of order-making foreign policy in the resistance axis countries.

4-3-2. Diversification of geopolitical approaches

The politics and diplomacy of the resistance actors should reflect the change in the global power structure, which is characterized by the strengthening behavior of power transfer. In this regard, the Islamic Republic of Iran and its allies should review the relations with the great and emerging powers to cope with the changing conditions in the surrounding environment and the uncertain future of the world.

4-3-3. Solving problems and prioritizing them in a chain process

Taking a quick look at the status of the axis of resistance and its damages and challenges, we will realize that it is facing wide-ranging issues and issues at the regional and global levels. This requires that the issues be analyzed separately and resolved in order. For example, in the southern part of the country, it is possible to work in the joint field, such as oil and gas exploration, while the disputes related to sovereignty discussions can be kept silent, that is, more complicated issues.

4-3-4. Maximizing commitments using institutional power

The active participation of resistance-oriented governments in international institutions and regimes can increase their initiatives and ability to respond to the policies of great powers. In this regard, the active participation of resistance-oriented governments in existing international institutions, especially emerging institutions and organizations such as the Shanghai Cooperation Organization and BRICS, is among the most important necessities.

4-3-5. Pay more attention to the importance of economic and technological power

Without having strong economic and technological support, it is not possible to create a modern army with advanced and up-to-date weapons and ensure its sustainability. The Islamic Republic of Iran and the resistance-oriented governments, which have achieved remarkable progress from a military point of view, cannot be indifferent to the economy and technology, and especially the need to create a balance between economic power and military expenses (both direct and indirect).

4-3-6. Maintaining and improving the soft power of resistance

Rather than being a militaristic movement, the axis of resistance is based on faith and values such as liberating and opposing domination and domination. Just as the actors

and resistance groups have tried to present themselves as a force against extremism and terrorism, against domination and domination, against discrimination and supporters of justice, at the international level, both in public diplomacy and in political relations. Diplomatically, they need to try to strengthen this image and not allow others to create an image of them as militant groups in favor of violence and instability.

4-3-7. Adaptation of policies with regional and international developments

In regions with West Asian characteristics, insisting on fixed policies and strategies is costly. Therefore, one should always seek to modify policies and strategies and readjust relations with different actors; so that security and other national interests can be secured at a lower cost. This means that the axis of resistance may need to review their policies, strategies and tactics by regional and international developments and changes in the strategies of rivals and enemies.

5. Conclusions & Suggestions

As one of the most important decentralized actors in the international system, the resistance force has been objectified as a result of the structural imbalance in the international system and its chaotic situation. This force, as one of the most important non-central actors in the Middle East region, has racial, ethnic and religious identities that were mainly created in "reaction to the hegemonic policies of the actors of the global center" or "as a result of the incendiary policies" of the main actors of the international system.

Considering the situation of structural imbalance in the international system, the axis of resistance should base its approach on "asymmetrical action" and adopt an "effective deterrence strategy". The axis of resistance can create effective deterrence fields under conditions that can produce and use tools that can create fields of "asymmetric action" against organized threats and also use opportunities.

الزامات کنش‌گری محور مقاومت در نظم فراقطبی بین‌الملل

رحمان نجفی سیار^۱ | حسن سیفی پور^۲

۱. نویسنده مسئول، استادیار روابط بین‌الملل، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده امنیت ملی، تهران، ایران. رایانامه: majafi1385@gmail.com

۲. دانشجوی دکترای امنیت ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده امنیت ملی، تهران، ایران. رایانامه: political19@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۵/۲۸ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۷/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۷/۱۶ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۰/۱۰ کلیدواژه‌ها: نظام بین‌الملل، نظم پیچیده و فراقطبی، محور مقاومت، الزامات کنش‌گری.	بازیگران و شبکه‌های مختلفی متأثر از بویایی‌های نظم جدید بین‌المللی بوده و ناگزیرند شرایط کنش‌گری خود را با توجه به این مقتضیات در حال گذار تغییر دهند. یکی از این کنش‌گران مهم، شبکه محور مقاومت است که مختصات و گفتمان ضد هژمونیک در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی دارد. در این راستا، نوشتار پیش رو درصدد پاسخ به این پرسش مهم است که الزامات کنش‌گری محور مقاومت با توجه به شرایط جدید نظم بین‌المللی چیست؟ پژوهش حاضر با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی و بهره‌گیری از نظریه‌های تکرر و تحول قدرت، در چارچوب نظریه گذار بین‌المللی، به این فرضیه رسیده که شرایط نظم بین‌المللی نشان‌دهنده یک نوع وضعیت «پیچیدگی، فراقطبی بودن و آشوبناکی» است که این موضوع بر کنش‌گری محور مقاومت و جهت‌گیری آن تأثیر جدی دارد؛ بنابراین، با توجه به این نوع شرایط نظم بین‌المللی، محور مقاومت ناگزیر است الزامات ذیل را برای ارتقای کنش‌گری خود در پیش گیرد: تقویت عمل‌گرایی در پیگیری منافع و اهداف؛ توجه به اصل تفکیک و تمایز در سیاست‌ها و راهبردها؛ انطباق سیاست‌ها و راهبردها با تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی؛ توجه به اهمیت برتر توان اقتصادی و تکنولوژیکی؛ حل و فصل مسائل و اولویت‌بندی آن در یک فرایند زنجیره‌ای؛ تنوع‌بخشی به رویکردهای ژئوپلیتیکی و روابط با قدرت‌های نوظهور؛ تقویت چندجانبه‌گرایی موضوعی در سطح منطقه‌ای و جهانی؛ و حفظ و ارتقای قدرت نرم مقاومت.

استناد: نجفی سیار، رحمان، سیفی‌پور، حسن (۱۴۰۳). الزامات کنش‌گری محور مقاومت در نظم فراقطبی بین‌الملل. *مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل*، ۷ (۲)، ۴۸-۲۷. <http://doi.org/10.22126/ipes.2025.10997.1684>

ناشر: دانشگاه رازی

© نویسندگان
DOI: <http://doi.org/10.22126/ipes.2025.10997.1684>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

در هر دوره‌ای، نظم بر جهان حاکم بوده و براساس آن، جایگاه ملتها و دولت‌ها تعریف شده است. بعد از جنگ جهانی دوم، نظم دوقطبی بر جهان با محوریت دو ابرقدرت شوروی با ایدئولوژی کمونیستی و ایالات متحده آمریکا با ایدئولوژی لیبرالیستی شکل گرفت. چنین نظم با فروپاشی شوروی در سال ۱۹۹۰، جای خود را به نظم تک‌قطبی لیبرالی با محوریت ایالات متحده آمریکا در جهان داد. در چنین فضایی، آمریکا به دنبال این فرصت بود که قدرت خود را در جهان گسترش داده و اجازه ظهور قدرت‌های جدید در نظام بین‌الملل را ندهد (Kapstein & Mastanduno, 1999). به عبارت دیگر، از سال ۱۹۹۱، نظام بین‌الملل هژمونیک^۱، ماهیت و ساختار نظام بین‌الملل موجود را شکل داده و آمریکا در آن به صورت یک هژمون رفتار کرده است. اندیشمندان و نظریه‌پردازان در آن دوران، به‌ویژه پس از حمله یک‌جانبه آمریکا به افغانستان و عراق، از ساختار سلسله‌مراتبی دستوری و یا ساختار تک‌قطبی نظام بین‌الملل سخن به میان آوردند. با این حال، مصائب و چالش‌های آمریکا در دو کشور مذکور، تغییر در برخی مؤلفه‌های قدرت بین‌المللی، تحول در توزیع توانمندی‌های رقابتی آمریکا و سر برآوردن چین و روسیه خیلی زود نشان داد که ساختار نظام بین‌الملل نه تک‌قطبی و نه سلسله‌مراتبی و نه هژمونی مطلق است؛ بلکه ساختار نظام بین‌الملل در حال تحول است.

در این راستا، رشد روزافزون قدرت چین و توجه بیشتر ایالات متحده به سمت پاسیفیک به‌ویژه از دهه دوم هزاره جدید میلادی به بعد، نظریه‌پردازان سیاست بین‌الملل را به این باور رساند که اولاً، به‌طور قطع، ساختار نظام بین‌الملل دوران گذار خود را طی می‌کند و هنوز هیچ نظم به صورت قاطع حاکم نشده است؛ و ثانیاً، رقیب اصلی ایالات متحده در آینده نه‌چندان دور چین است و این پکن است که توان به چالش کشیدن هژمون را خواهد داشت.

افزون بر این، روسیه در دهه دوم هزاره جدید میلادی سعی داشته تا قدرت امپراتوری اتحاد جماهیر شوروی را مجدداً احیا نماید و تلاش داشته تا در کنار چین موازنه‌گر اصلی قدرت برتر نظام بین‌الملل یعنی ایالات متحده باشد. دیدگاه ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه درباره یک جهان چندقطبی به نحوی است که نه فقط جای یک جهان تک‌قطبی تحت تسلط آمریکا را می‌گیرد بلکه همچنین توسط قدرت‌های بزرگ از جمله روسیه که به حوزه‌های نفوذ یکدیگر احترام می‌گذارند قاعده‌مند می‌شود (Stronski & Nicole, 2018: 32).

از سوی دیگر و ضلع سوم این معادله منطقه غرب آسیا است که همواره محل چالش قدرت‌های بزرگ جهانی و بازیگران اصلی منطقه‌ای بوده است. آنچه این منطقه را در ابعاد و حوزه‌های گوناگون برجسته ساخته، ویژگی‌های منحصربه‌فرد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، جغرافیایی و ژئوپلیتیکی آن است. در این منطقه متأثر از متغیرهای دوران گذار نظام بین‌الملل، اتحادها و ائتلاف‌های چندوجهی شکل گرفته که به دنبال تأثیرگذاری بر نظم منطقه‌ای پس از کاهش حضور آمریکا در غرب آسیا هستند.

روند تحولات جهانی و منطقه‌ای در سال‌های اخیر گواه آن است که ایران و متحدانش در محور مقاومت به همراه قطب‌های جدید قدرت در شرق، به دنبال تأثیرگذاری بر پایه‌های نظم جدید بین‌المللی هستند. در این راستا، مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) از سه شاخص و مؤلفه اصلی در شکل‌گیری نظم جدید جهانی یاد می‌کند که به ترتیب عبارت‌اند از: ۱. انزوای ایالات متحده آمریکا و نداشتن جایگاه مهم در نظم جدید دنیا، ۲. انتقال قدرت سیاسی، اقتصادی، فرهنگی علمی از غرب به آسیا و ۳. گسترش ایدئولوژی مقاومت و توسعه میدان‌های آن (مقام معظم رهبری، دیدار با دانش‌آموزان ۱۴۰۱/۰۸/۱۱).

نوشتار پیش رو در این راستا، به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤال اصلی است که «با توجه به محوریت یافتن محور مقاومت، الزامات نقش‌آفرینی این محور در شرایط نظم جدید بین‌المللی، چگونه است؟» این مقاله، با بهره‌گیری از نظریه‌های تحول و تکتک قدرت در روابط بین‌الملل به دنبال تبیین و تشریح کنش‌گری محور مقاومت در نظم بین‌الملل، موانع و چالش‌های آن و همچنین الزامات نقش‌آفرینی محور مقاومت در شرایط نظم جدید بین‌المللی است.

پیشینه پژوهش

واستنیج و مابون^۱ (۲۰۲۳)، در مقاله «محور مقاومت و نظم منطقه‌ای در خاورمیانه: هنجارها، فضا و بدیل‌های هنجاری»^۲، با تأکید بر مطالعه نمادهای ایدئولوژی مقاومت و هنجارهای آن در جمهوری اسلامی ایران و لبنان، به نقش این نمادها و هنجارها در حفظ همبستگی جوامع کشورهای مقاومت علیه استیلای گفتمانی غرب می‌پردازند. به نظر نویسندگان مقاله، انتقال قدرت از غرب به شرق و متعاقب آن کاهش نفوذ آمریکا در منطقه خاورمیانه موجب شده است تا زمینه برای تغییر جایگاه ایدئولوژی مقاومت در منطقه نیز فراهم شود و هژمونی گفتمان غربی در منطقه را با چالش جدی مواجه سازد.

مهرداد حلال‌خور و آرش سعیدی راد (۱۴۰۱)، در مقاله «افول هژمونی ایالات متحده آمریکا و نظم جدید جهانی» به بررسی افول هژمونی آمریکا و شکل‌گیری نظم جدیدی در جهان پرداختند. یافته‌های مقاله نشان می‌دهد که روند افول هژمونی آمریکا مانند روند افول هژمونی انگلستان است و روند هژمونی جدید (چین) شبیه تثبیت هژمونی آمریکا است، البته با این تفاوت که چین بدون جنگ جهانی دوم و گسترش سرمایه‌داری به این برتری دست پیدا خواهد کرد؛ اما از آنجایی که جنگ جهانی وجود ندارد که دیگر قدرت‌ها را تضعیف کند قدرت‌های دیگری مانند روسیه، آلمان، هند و... به قدرت جهانی نسبی دست پیدا خواهند کرد و مانع از شکل‌گیری یک نظام تک‌قطبی یا هژمونی مطلق چین خواهند شد.

بهاره سازمند (۱۴۰۱)، در مقاله «آینده نظام بین‌الملل: مفاهیم و رویکردها» به بررسی نشانه‌ها و مختصات نظم جهانی در حال گذار پرداخت. سؤال اصلی مقاله این است که کنش‌گران آینده نظام بین‌الملل بر مبنای چه محورها و بازیگرانی تصور می‌شود؟ پاسخی که در قالب فرضیه به این سؤال داده شده این است که کنش‌گران آینده نظام بین‌الملل ترکیبی از دولت‌های ملی، مناطق مهم و قدرت‌های نوظهور بوده و روند روابط نیز در قالب چندجانبه‌گرایی چند سطحی و پیچیده پیش خواهد رفت. براساس یافته‌های نویسنده، قرن بیست و یکم در روابط بین‌الملل با ویژگی‌ها و نمودهایی همراه است که در گذشته این پدیده‌ها یا بسیار کم‌رنگ بودند یا اصلاً اهمیت نداشتند. منطقه‌گرایی، منطقه‌شدن، منطقه‌سازی و وابستگی متقابل اقتصادی میان کنش‌گران نظام بین‌الملل از مهم‌ترین نمودهای مناسبات همکاری‌جویانه روابط بین‌الملل در قرن حاضر است و برخی از پژوهشگران مهم مطالعات منطقه‌ای قائل به این هستند که مناطق جزئی از سیاست‌های جهانی کنونی محسوب شده و نظم جهانی امروز یک نظم جهانی منطقه‌ای است.

غلامعلی چگنی‌زاده (۱۳۹۲)، در مقاله «ایران، جهان اسلام و تغییر در هندسه قدرت بین‌المللی» موضوع «تغییر مرکز ثقل قدرت از مجموعه غرب به مجموعه شرق» را بررسی می‌نماید. از نظر نویسنده مقاله، کاهش توانمندی غرب و در مقابل، افزایش ظرفیت‌ها و فرصت‌های پیش روی شرق، انتقال قدرت جهانی از غرب به شرق را به امری حتمی و قطعی مبدل ساخته است. در این میان، جایگاه جمهوری اسلامی ایران با تغییر ساختار نظام بین‌الملل، دستخوش تغییر و تحول خواهد شد. تغییری که در نظر نویسنده با ایدئولوژی امت اسلامی ایران بعد از انقلاب ۱۳۵۷ همخوانی دارد. درنهایت نویسنده نتیجه می‌گیرد انتقال قدرت از غرب به شرق، فرصتی است که می‌تواند به ارتقاء جایگاه جمهوری اسلامی ایران در مقیاس جهانی منجر شود.

محمد رحیم عیوضی (۱۴۰۱)، در کتاب جامعه‌شناسی جبهه مقاومت پس از بررسی مفاهیم نظری جبهه مقاومت و ویژگی‌های جامعه‌شناختی و سناریوهای اجتماعی کشورهای اسلامی جبهه مقاومت، به تغییر شرایط نظم بین‌المللی و افول هژمونی ایالات متحده آمریکا به عنوان یکی از موانع اصلی بر سر راه پیشروی گفتمان مقاومت در منطقه اشاره نموده و بر این باور است که کاهش ارکان سیاسی، اقتصادی و نظامی قدرت آمریکا و غرب و در مقابل صعود شاخص‌های قدرت بازیگران نوظهور شرقی مانند روسیه و چین که در بحران‌های یک دهه اخیر منطقه غرب آسیا، عدم تعارض جدی خود با مقاومت را به اثبات رسانده‌اند موجب شده است تا بستر توسعه ژئوپلیتیکی محور مقاومت فراهم گردد. درنهایت نویسنده نتیجه می‌گیرد که چشم‌انداز مقاومت در شرایط کنونی نظام بین‌الملل و منطقه امیدوارکننده است.

محمودی رجا و همکاران (۱۳۹۷)، در مقاله «بررسی محور مقاومت و آینده نظام سلطه با استفاده از نظریه نظام جهانی» از

1. Wastnidge & Mabon

2. The resistance axis and regional order in the Middle East: normos, space, and normative alternatives .

منظر نظریه نظام جهانی والرش‌تاین به واکاوی ساختار قدرت در نظام بین‌الملل و آینده آن می‌پردازند. نویسندگان مقاله به این موضوع اساسی می‌پردازند که چالش‌های جدی بر سر راه تداوم نظام تک‌قطبی مبتنی بر هژمونی آمریکا وجود دارد و در این مسیر به کاهش قدرت آمریکا در برابر رقبای بین‌المللی و منطقه‌ای می‌پردازد. در نهایت مقاله نتیجه می‌گیرد که نظام تک‌قطبی دوام نیاورده و در حال تغییر است و در این مسیر، از محور مقاومت به عنوان مهم‌ترین مانع بر سر راه حفظ و توسعه ساختار تک‌قطبی بین‌المللی در غرب آسیا نام می‌برد زیرا براساس نظریه والرش‌تاین، محور مقاومت جزء آن دسته از جنبش‌های جدید جهان سوم است که مضامین جهان‌شمول غربی را رد می‌کند و با استفاده از هویت بومی، اعتراض جدی علیه نظم بین‌المللی تک‌قطبی با استفاده از ایدئولوژی مذهبی را مطرح می‌نماید.

در مجموع، منابع پیش‌گفته، هرچند در مبانی، مؤلفه‌ها و مقتضیات نظم جدید جهانی می‌توانند برای مقاله حاضر تبیین‌کننده باشند، اما آنچه موجب گردیده است تا مقاله پیش رو از سایر آثار نگاشته شده در این باره متفاوت باشد، تمرکز بر موضوع گذار قدرت بین‌المللی و تأثیر آن بر محور مقاومت است که در این راستا، نویسنده سعی خواهد کرد با هدف ارائه دیدی گسترده‌تر به مخاطبین به‌ویژه سیاست‌گذاران نسبت به کنش‌گری محور مقاومت در شرایط متغیرهای جدید بین‌الملل، با جامعیت بیشتری به موضوع بپردازد.

مبانی نظری؛ گذار نظم بین‌المللی به فراقطیبت

نظم بین‌المللی در ادبیات رشته روابط بین‌الملل به چند معنا به کار برده شده است؛ نخست، در نظام بین‌الملل که متشکل از اجزاء، عناصر، نیروها و ساختارهای مختلف است، نظم به مثابه وضعیت نسبتاً پایدار چینش، مناسبات و روابط بین این اجزاء در مسیر حفظ بقا نظام محسوب می‌شود؛ بنابراین، در یک تعریف، نظم بین‌الملل به معنای ترکیبات و رفتار الگومند عناصر نظام بین‌الملل تعریف شده است. این الگوها نیز مبتنی بر اصول و ساختارهایی می‌باشند که حاکی از هدفمند، ارادی و خودآگاه بودن این نوع نظم است. نظم بین‌الملل بعضی از مواقع به صورت مقررات و قواعد حاکم بر مناسبات کنش‌گران بین‌المللی نیز تعریف می‌شود. ارزش‌ها و هنجارهای مشترک در کانون این تعریف از نظم بین‌المللی قرار می‌گیرد. (دیویتاک و دان، ۱۳۹۰: ۳۲)

اصولاً نظم بین‌المللی دربرگیرنده مجموعه عناصر ساختاری، نهادی و کارگزاری در سطح کلان نظام بین‌الملل است. از دیدگاه بسیاری از اندیشمندان بین‌المللی، امروزه بسیاری از این عناصر در حال تغییر هستند. سه مؤلفه کلان، امروزه برای تبیین گذار در نظم بین‌المللی معرفی می‌شوند: خیزش قدرت‌های نوظهور، ظهور بازیگران جدید، مسائل پیچیده و نوظهور بین‌الملل. این سه مؤلفه و شاخص‌ها به عنوان شاخص‌های تغییر در نظم بین‌المللی به‌طور عمده در بُعد اصلی صورت می‌گیرند: بُعد ساختاری و بُعد نهادی. اولی به ساختار توزیع قدرت اشاره دارد که عمده‌تاً با اندازه‌گیری توزیع قدرت در میان واحدها نشان داده می‌شود. مورد دوم در قالب نهادهای بین‌المللی عملیاتی می‌شود که به‌طور عمده در لایه‌های مختلفی از جمله اقتصادی، سیاسی و هنجاری نشان داده می‌شود. نظم ساختاری معمولاً با توزیع مجدد قدرت بین دولت‌های اصلی تغییر پیدا می‌کند و نظم نهادی نیز با تغییرات در نهادهای بین‌المللی مختل می‌شود.

بنابراین، پیچیدگی مسائل بین‌المللی به‌اندازه‌ای است که امکان حل و فصل کامل آن‌ها در نظام خطی-قطبی کنونی دشوار به نظر می‌رسد. به نظر می‌رسد در نظام بین‌الملل کنونی حداقل سه تحول مهم اتفاق افتاده است:

۱. «قدرت دیگر میل به تمرکز و قطبیت ندارد و به قول ریچارد هاس در دست خیلی‌ها و در خیلی جاها پیدا می‌شود» (Haass, 2008: 2) یا به تعبیر دیگر، زیرساخت‌های قدرت در سطح بسیار گسترده‌تر و در میان بازیگران و متنوع پراکنده شده است (بوزان، ۱۳۸۹: ۱۷۴)

۲. تهدیدات جدیدی در نظام بین‌الملل شکل گرفته که هیچ قدرتی به‌تنهایی توان برخورد با آن‌ها را ندارد؛

۳. «بُعد نامتقارن قدرت اهمیت زیادی یافته و این خود باعث شده وضعیت نظام بین‌الملل به این پنداشت میرشایمر که «همه دارای میزانی از قدرت برای ضربه زدن به همدیگر هستند» (Mearsheimer, 2010: 73) نزدیک‌تر شود همه این‌ها نشان از این دارد که دیگر صحبت کردن از مسئله قطب‌بندی در نظام بین‌الملل باوجود اینکه به مطالعه روشمند این عرصه و ساده‌سازی

پیچیدگی‌های روزمره سیاست جهانی کمک می‌کند (بوزان، ۱۳۸۹: ۵۸) در عمل فایده‌چندانی ندارد و جهان در حال حرکت به سمت نظم فراقطبی است؛ نظمی که محمدجواد ظریف وزیر امور خارجه سابق ج.ا. ایران، در چارچوب آن با توسل به اصل «اگر آزادی می‌خواهید باید ناامنی را هم بپذیرید» (Waltz, 1979: 112) هشدار می‌دهد که هیچ کشوری نمی‌تواند با به خطر انداختن امنیت دیگران به امنیت برسد. این خود برخلاف آن اصل کلاسیک واقع‌گرایان در روابط بین‌الملل است که می‌گویند «اقویا انجام می‌دهند آنچه توان انجامش را دارند و ضعفا نیز باید بپذیرند آنچه قدرت تغییرش را ندارند.» فراتر از این، قطبیت خود مفهومی مکانیکی است و توجهی به پویایی‌ها و تحولات اجتماعی و تکوینی روابط بین‌الملل ندارد؛ پویایی‌ها و تحولاتی که هم‌اکنون دیگر تنها در حاشیه کتاب‌ها و مقالات نظریه‌پردازان روابط بین‌الملل یافت نمی‌شوند بلکه در متن این عرصه نقش‌آفرینی می‌کنند.

نیروها و موجودیت‌های غیر دولتی مثل نهادهای مختلف، سیاسی اقتصادی و فرهنگی منطقه‌ای و بین‌المللی و گروه‌های تروریستی و بنیادگرا به بازیگران نقش‌آفرینی تبدیل شده‌اند که بر روندهای بین‌المللی به صورت جدی تأثیر می‌گذارند. در چنین شرایطی نمی‌توان انکار کرد که نظام بین‌الملل با وضعیت جدیدی روبه‌رو شده که در این پژوهش از آن به عنوان حرکت به سمت «نظم فراقطبی»^۱ تعبیر می‌شود؛ نظمی که در آن قدرت از حالت بین‌الدولی و شکل محدود و متصلب سابق خارج شده و ابعاد جدیدی به خود گرفته و همچنین در دامنه‌ای وسیع و در میان بازیگران مختلفی پخش شده است.

نباید از مفهوم نظم فراقطبی تنها به معنای افول قدرت آمریکا در نظام بین‌الملل تعبیر شود بلکه باید توجه داشت که ما در حال ورود به جهانی هستیم که از مکان‌های مختلف و توسط مردمان مختلف تعریف و مدیریت می‌شود (موسوی شفائی، ۱۴۰۰: ۱۴۱). در این جهان جدید برخلاف نظر برخی یک کشور دیگر نه می‌تواند بر کل جهان حکم براند و نه می‌تواند آن را آن گونه که خود می‌خواهد و متناسب با منافع خویش رهبری کند به تعبیر استفان والت «لحظه تک‌قطبی»^۲ به دلایل زیادی با پایان زودرس مواجه شده است که می‌توانیم آن را «پروژه ناتمام نظم هژمونیک» بنامیم (Walt, 2014) در این وضعیت جدید در حال گذار، هم دولت‌ها قدرت دارند، هم بازیگران غیر دولتی و هم اشخاص حقیقی. عصری که در آن «سلسله‌مراتب، تمرکزگرایی و کنترل در حال تحلیل رفتن هستند» و قدرت در حال پخش شدن و «تغییر جهت پیدا کردن از دولت‌ها به سمت بالا، پایین و مسیرهای فرعی است.» (Zakaria, 2008: 4)

در این شرایط متکثر، برخی کارویژه‌های دولت‌ها به نهادهای بین‌المللی سپرده شده‌اند؛ گروه‌های غیر دولتی هر روز در حوزه‌های مختلف قارچ‌گونه در حال گسترش‌اند؛ شرکت‌ها و سرمایه‌گذاران در حال حرکت از مکانی به مکان دیگر برای یافتن بهترین فرصت برای سرمایه‌گذاری هستند. تروریست‌هایی مثل القاعده، کارتل‌های مواد مخدر، شورشی‌ها و شبه‌نظامیان از انواع مختلف در گوشه‌ها و حفره‌های نظام بین‌المللی مترصد رخنه‌اند. شهروندان مهارت‌هایی دست یافته‌اند که با استفاده از آن به راحتی می‌توانند اقتدار سنتی دولت‌ها را به چالش بکشند. در چنین شرایطی، بدون تردید مفاهیم و کارکردهای سنتی روابط بین‌الملل کم‌رنگ‌تر می‌شوند.

یافته‌های پژوهش

۱. کنش‌گری بازیگران در نظم فراقطبی بین‌المللی

ویژگی دوران گذار و سرعت و شتاب تحولات در عرصه‌های مختلف، به‌اندازه‌ای است که نظام بین‌الملل در حال تحول و گشتار متداوم است؛ افزون بر این، حاکمیت پارادایم پساساختارگرایی بر روابط بین‌الملل و غلبه رویکرد نسبی‌گرایی و نبود قطعیت در عصر کنونی نیز موجب تداوم دوران گذار در نظام بین‌الملل شده است. درواقع این سیالیت در نظام بین‌الملل در حال تغییر، ناشی از دیالکتیک اموری به‌ظاهر متضاد است که درنهایت، منجر به بروز ستری معین و مشخص نشده است. این امور به‌ظاهر متضاد، می‌تواند شامل دیالکتیک عام و خاص، نیروهای گریز از مرکز و گرایش به مرکز، بازیگران فروملی، ملی و فراملی، تأثیرگذاری عمودی یا افقی، تأثیرگذاری از بالا به پایین یا از پایین به بالا، سیاست علیا و سیاست سفلا، تک‌قطبی و چندقطبی،

یک‌جانبه‌گرایی و چندجانبه‌گرایی، رقابت و همکاری، یکپارچگی و گسست، جهانی‌شدن، منطقه‌ای‌شدن و محلی‌شدن، جهان وطن‌گرایی و ملی‌گرایی، ساختارهای رسمی و غیر رسمی قدرت، دین‌گرایی و سکولاریسم، دولت و جامعه مدنی، آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی، واقعیت و فرا واقعیت، انقلابی‌گری و محافظه‌کاری، ثبات و هرج و مرج، وحدت و کثرت و مواردی از این دست در سه عرصه بازیگران، عوامل و عرصه‌ها باشد که همواره در حال رقابت برای تحکیم و تثبیت نقش و جایگاه خود در نظام بین‌الملل هستند.

در چنین فرایند رقابت - همکاری، هنوز نظامی قطعی یا مستقر که بیانگر غلبه یک روند بر سایر روندها، یا استیلای یک بازیگر بر سایر بازیگران را در پی داشته باشد، تحقق نیافته است. باقی ماندن نظام بین‌الملل در این وضعیت سیال و انتقالی که متأثر از فضای تکثر و پیچیدگی است، موجب شده که امور بینابینی از اهمیت بیشتری برخوردار شوند و میان کنش بازیگران، عوامل و عرصه‌ها در هر مقطع به صورت موردی و محدود، تعیین‌کننده وضعیت آن دوران باشد. از این روست که در شرایط کنونی، اهمیت فرایندها بیش از ساختارها شده، به گونه‌ای که قدرت شبکه‌ای و متعامل، بیش از قدرت انباشتی و نیز قدرت رابطه‌ای یا ارتباطی، بیش از دارایی‌ها و منابع قدرت، از اهمیت برخوردار شده است.

پیوندها و شبکه‌های فرامرزی و ساختارهای چندلایه و چندمرکزی قدرت در فضای بین‌المللی مبتنی بر وابستگی متقابل، موجب شده که قدرت به گونه‌ای فزاینده در عرصه‌های بینابینی و فراملی در سطوح منطقه‌ای و جهانی سازمان یابد. در عصر کنونی، روابط افقی قدرت بین کشورها به اندازه روابط عمودی موضوعیت یافته و از اهمیت برخوردار شده است. در این رهگذر، نوعی گذار به ابعاد نوظهور قدرت، اصالت یافتن مشخصه‌های فرهنگی، معنایی، هنجاری، گفتمانی و نامتقارن و اشاعه معانی غیرنظامی قدرت مانند قدرت اقتصادی، قدرت تکنولوژیک، قدرت بازیگری و قدرت شبکه‌سازی در حال رخ دادن است. ظهور بازیگران غیر دولتی - از سازمان‌ها گرفته تا حتی افراد - و نقش‌آفرینی آن‌ها در کنار دولت‌ها، یکی از ویژگی‌های دوران گذار در نظام بین‌الملل کنونی به شمار می‌آید. بدین ترتیب، منابع غیر نظامی قدرت و به ویژه قدرت اقاعی و گفتمان‌های تأثیرگذار جهانی در شکل‌گیری ساختار آتی روابط بین‌الملل نقش برجسته‌ای دارند (دهشیری، ۱۳۹۳: ۱۲). با مد نظر قرار دادن موارد یادشده می‌توان نظام بین‌الملل کنونی را در آستانه ورود به دوران جدیدی دانست که چندلایه‌ای و چندمرکزی بوده و در حال گشتار به سیستم روابط و ارتباطات پیچیده شبکه‌ای است. در این نظم چندلایه‌ای و شبکه‌ای، بازیگران غیردولتی، بخشی مهمی از شبکه‌های قدرتی هستند که دولت‌های خاص، به عنوان هاب مرکزی آن‌ها قلمداد می‌شوند.

۲. نظم فراقطبی و نقش‌یابی نیروهای گریز از مرکز

هرگونه شکل‌بندی روابط بین‌الملل که در آن نظم ساختاری وجود نداشته باشد و مبتنی بر فراقطبیت باشد، زمینه برای شکل‌گیری وضعیت آشوبناک بین‌المللی ایجاد می‌شود. اولین نشانه نظم آشوب‌زده بین‌المللی را می‌توان در نقش‌یابی بازیگران حاشیه‌ای و گریز از مرکز مورد توجه قرار داد. هریک از شکل‌بندی‌های رفتار بازیگران منطقه‌ای، نشانه‌هایی از نظم آشوب‌زده را منعکس می‌سازد. در این شرایط، زمینه برای ظهور بازیگرانی به وجود می‌آید که هر یک از آن‌ها، نقش محوری در ظهور و گسترش بحران‌های در حال تصاعد خواهد داشت. بازیگران گریز از مرکز در محیط پیرامونی از جمله خاورمیانه و جنوب غرب آسیا دارای چنین ویژگی‌هایی هستند.

بازیگران گریز از مرکز در خاورمیانه دارای هویت‌های نژادی، قومی و مذهبی بوده که می‌توان آن‌ها را در طیف‌های مختلفی از جمله «گروه‌های مقاومت ضد هژمون» دسته‌بندی کرد. هرکدام از این گروه‌ها در «واکنش به سیاست‌های سلطه‌طلبانه بازیگران مرکز جهانی» یا «در نتیجه سیاست‌های آتش‌باریِ معرکه» بازیگران اصلی نظام بین‌الملل به وجود می‌آیند؛ در هر صورت، چه سلبی و چه ایجابی؛ به قول «میشل فوکو» مقاومت در نتیجه تمرکز قدرت و سلطه به وجود می‌آید؛ یا به تعبیرشان: «هرکجا قدرت است، مقاومت هم هست» (Foucault, 1985: 12). بنابراین، بازیگران مقاومت به عنوان نیروهای گریز از مرکز نقش مهمی در تحولات نظم جهانی در برابر بازیگران مرکز ایفاء می‌کنند.

۳. ظهور نیروهای مقاومت در نظم آشوبناک فراقطبی

محور مقاومت به عنوان مجموعه‌ای از بازیگران دولتی و غیردولتی، در جریان تحولات پسااستعمارگرایی و در واکنش به نظم

سلسله‌مراتبی دستوری شکل و نضج گرفته‌اند. علت اصلی نقش‌یابی و شکل‌گیری نیروی مقاومت، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین بازیگر گریز از مرکز در نظام بین‌الملل، وجود عدم توازن ساختاری در فضای کنش بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی بوده است. نیروی مقاومت واکنشی در برابر بازیگران آشوب‌ساز و نیروهای سلطه‌گر فعال در ساختار محیط منطقه‌ای و بین‌المللی محسوب می‌شود.

در این شرایط، نیروی مقاومت به گونه تدریجی، قابلیت ابزاری خود را ارتقا داده و زمینه برای بهینه‌سازی سیاست قدرت در محیط منطقه‌ای را اجتناب‌ناپذیر ساخته است. افزایش جایگاه و موقعیت نیروی مقاومت به تدریج تأثیر خود را در معادله امنیت منطقه‌ای و ایجاد چالش‌های نامتقارن برای قطب‌های اصلی قدرت به‌جا می‌گذارد. چالش‌های نامتقارن به مفهوم ترکیب فرهنگ و هویت با تکنولوژی است. درواقع، هرگاه نشانه‌هایی از تضاد هویتی در محیط منطقه‌ای به وجود آید، زمینه برای ظهور عدم تقارن‌هایی فراهم می‌شود که زمینه چالش‌های ساختاری گروه‌های رقیب اجتماعی را به وجود می‌آورد (Wezeman et al., 2023: 25). چنین رویکردی را باید به‌مثابه نمادی از گسترش مقاومت در محیط منطقه‌ای و بین‌المللی دانست. طبیعی است که در چنین فرایندی، نیروی نوظهور همانند ایران تلاش می‌کند تا ابزارهای مقاومت، نیروهای مقاومت و راهبردهای مقاومت را در راستای بهینه‌سازی فرایند اثربخشی هدایت نماید.

در چنین شرایطی، رهیافت کنش‌گری مقاومت، به‌طور عمده نامتقارن خواهد بود؛ از یک‌سو مبتنی بر تولید قدرت راهبردی در فضای ناهم‌طرازی قدرت در روابط بین‌الملل است. از سوی دیگر باید رهیافت مقاومت را به‌عنوان زمینه‌ای برای حداکثرسازی آسیب‌پذیری کشورهایی دانست که به اقدامات تهدیدآمیز علیه کشورهای این حوزه مبادرت می‌نمایند. براساس چنین نگرشی، رهیافت مقاومت زمینه‌های لازم برای شکل‌گیری «تهدید متقابل» را به وجود می‌آورد.

گفتمان مقاومت گفتمان فراگیری است که در واکنش به سیاست‌ها و اقدامات کشورهای سلطه‌گر به‌ویژه در دوران استعمار نو و استعمار فرانو در بیشتر کشورهای جهان، به‌ویژه منطقه غرب آسیا نهادینه شده است. درحقیقت، مقاومت از قدرت تولید می‌شود و عموماً در رابطه بین مقاومت و قدرت، وزنه برتری را به قدرت می‌دهد. مقاومت، به‌مثابه قدرت است. هرچه کشوری قدرت بیشتری داشته باشد، در برابر تهاجم دشمن، مقاومت بهتر و پویاتر و بازدارنده‌تری انجام می‌دهد. درواقع، اگر مقاومت تسلیم شود خنثی خواهد شد؛ بنابراین، میزان و چگونگی مقاومت در تقابل بین قدرت و مقاومت بسیار تعیین‌کننده است، زیرا اصولاً مقاومت از حداقل ابزارها درمقابل قدرت برخوردار است الا اینکه مقاومت از ابزار ایدئولوژی نیز استفاده کند. وقتی مقاومت از ایدئولوژی استفاده می‌کند توان مضاعفی را کسب می‌نماید و پشتوانه مردمی قوی برای خود ایجاد می‌کند و از ابزارهای غیر فیزیکی نیز بهره‌مند می‌شود. (اکبری، ۱۳۸۸: ۲۳)

میشل فوکو معتقد است شبکه‌های قدرتی در قالب شکل‌بندی‌های گفتمانی هستند که همه ما در درون آن قرار داریم. از دیدگاه فوکو، قدرت هم می‌تواند مثبت باشد و هم منفی، هم مولد باشد و هم سرکوب‌گر (مک‌لین، ۱۳۸۱: ۳۱۲). وی اصرار می‌کند که هر مورد قدرت، نوعی مقاومت در برابر قدرت را با خود می‌آورد. مقاومتی که دارای راهبرد و پشتوانه مردمی و ایدئولوژیک باشد می‌تواند درمقابل قدرت‌ها ایستادگی مضاعفی را از خود نشان دهد؛ بنابراین، گفتمان همواره در درون خود انرژی‌هایی را ایجاد می‌کند که سبب شکل‌گیری «روی‌آورد» نزد کنش‌گران گفتمانی می‌شود. همین روی‌آوردها هستند که مسیرهای متعددی را در درون گفتمان می‌گشایند؛ ازجمله این مسیرها می‌توان به چالش‌های درون گفتمانی اشاره نمود. این چالش‌ها سبب شکل‌گیری قلمروهایی می‌شوند که هر یک می‌توانند در راستای مقاومت در برابر دیگری و یا مماشات^۱ با او حرکت کنند. در صورت مقاومت یک قلمرو در برابر قلمروی دیگر لازم است که شرایط ایجاد تغییر کند و بر اثر ممارست در برابر آن یا شرایط جدیدی جایگزین آن شود یا اینکه مسیر حرکتی جدید بر روی گفتمان گشوده شود. در بعضی موارد، مقاومت تا جایی پیش می‌رود که باعث فتح جدیدی برای کنش‌گر گفتمانی می‌گردد. این فتح زمانی تحقق می‌یابد که یک باور جدید ایجاد شود و جای باوری کهنه را بگیرد.

چگونه گفتمان‌ها بر اثر مقاومت و ممارست قادر به فروریختن نظام‌های ایجاد و تحول‌گرا هستند؟ نباید

فراموش کرد که در بعضی موارد، مقاومت با مانع برخورد می‌کند و از ادامه حرکت باز می‌ماند؛ در این حالت است که گفتمان مسیر «مماشات»^۱ را دنبال می‌نماید. نکته مهم این است که گفتمان مقاومت یک گفتمان انفعالی و تنها واکنشی نیست، بلکه گفتمانی فعال و کنشی نسبت به مقتضیات زمان در شرایط خاص خود است. برخی تصور می‌کنند بحث از مقاومت یعنی اتخاذ حالت تدافعی. این در حالی است که تهاجم ابتکار عمل و اقدامات فعال نیز در درون این گفتمان تعریف شده است.

عناصر و مؤلفه‌های گفتمان مقاومت به دو بخش سلبی و ایجابی تقسیم می‌گردد. در مرکز بُعد سلبی گفتمان مقاومت، سلطه‌ستیزی قرار دارد؛ یعنی مهم‌ترین عنصر سلبی گفتمان مقاومت، نفی سلطه و سلطه‌ستیزی است و نفی استکبار و استبدادستیزی است. درواقع، نفی تبعیض و خشونت ساختاری در نظام بین‌الملل، نفی توسعه‌طلبی و زیاده‌خواهی و تجاوزطلبی در روابط بین‌الملل نیز به بُعد سلبی گفتمان مقاومت برمی‌گردد (شاپوری، ۱۴۰۱: ۴۵).

همچنین به لحاظ وجوه ایجابی و اثباتی گفتمان مقاومت که در مرکز این گفتمان قرار دارد، عبارت است از: عدالت‌خواهی و حق‌طلبی، صلح‌طلبی اسلام‌خواهی، عزت‌طلبی و اقتدار، استقلال‌طلبی، آزادی‌خواهی، معنویت‌گرایی، حکمت و عقلانیت‌گرایی، مصلحت‌گرایی و آرمان‌گرایی و واقع‌بینی. مؤلفه‌های مذکور، گفتمان مقاومت را به‌عنوان یک نوع گفتمان آرمان‌گرایی و واقع‌بینانه مطرح می‌کند، زیرا آرمان‌هایی در این گفتمان هست و هم‌زمان به واقعیت‌ها هم توجه می‌شود.

به هر حال با بررسی مبانی فکری گفتمان مقاومت و نیز چهارچوب‌های سیاسی و راهبردهای بازیگران محور مقاومت، عناصر زیر به‌عنوان مهم‌ترین ویژگی‌های محور یا محور مقاومت تأکید می‌شود:

- نفی نظام سلطه در عرصه جهانی و تلاش برای همکاری با نیروهای ضد سلطه در عرصه جهانی؛
- تأکید بر خروج بازیگران خارجی از منطقه غرب آسیا و شکل‌دهی به نظم منطقه‌ای مستقل و بومی با همکاری کشورهای منطقه؛

- شکل‌دهی به گفتمان مقاومت به‌عنوان گفتمانی انتقادی در برابر گفتمان‌های غربی در عرصه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی؛

- تأکید بر اسلام‌گرایی به‌عنوان وجه مهمی از مقاومت در برابر سلطه غرب (محمدی، ۱۳۹۲: ۷۱).

- التزام به مقاومت فرهنگی به‌عنوان محور و شاخصه‌ای کلیدی در پارادایم مقاومت؛

- انسجام و همکاری‌های درونی در قالب هم‌پیمانی‌های بلندمدت و عمل‌گرایانه.

۴. نحوه کنش‌گری محور مقاومت در نظم جدید بین‌المللی

با توجه به وضعیت گفتمانی مقاومت، تعاریف و عناصر پیش‌گفته، محور مقاومت در غرب آسیا را می‌توان مجموعه‌ای از بازیگران دولتی و غیردولتی دانست که با محوریت جمهوری اسلامی ایران و درمقابل نظام سلطه به رهبری آمریکا و رژیم صهیونیستی به‌عنوان اشغال‌گر سرزمین‌های فلسطینی شکل گرفته است. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، با نضج گرفتن حزب‌الله لبنان در سال ۱۹۸۲ و پس از آن حماس و جهاد اسلامی در فلسطین محور مقاومت شکل رسمی به خود گرفت. افزون بر این، گروه‌هایی نظیر حشد الشعبی در عراق و انصار الله در یمن نیز در آغاز و میانه دهه دوم هزاره جدید میلادی اضلاع دیگر محور مقاومت را شکل دادند تا «شش‌ضلعی» محور مقاومت از سوریه، لبنان و فلسطین گرفته تا عراق، ایران و یمن گسترش یابد.

با این تعریف، امروزه محور مقاومت نه تنها در قالب شبکه روابط «حامی-پیرو»، بلکه در قالب یک ائتلاف منطقه‌ای مبتنی بر «نظم کنسرتی» و «شبکه ژئوپلیتیک متکثر» عمل می‌کند. با توجه به اهمیت روزافزون مناطق در نظم جدید جهانی به‌طور کلی و جایگاه سنتی غرب آسیا در مناسبات و تحولات جهانی به‌طور خاص، محور مقاومت توانسته است با استفاده هوشمندانه از مزیت‌ها و توانمندی‌هایی که دارد، در ساختار قدرت منطقه‌ای و بین‌المللی نقش‌آفرینی کند. در حوزه سخت‌افزاری، قابلیت‌های نظامی نیروهای مقاومت در طول زمان افزایش یافته است. این قابلیت‌ها هم شامل تجهیزات نظامی می‌شود و هم تکامل استراتژی‌ها و تاکتیک‌های مقابله با دشمن را دربر می‌گیرد. نیروهای مقاومت با حمایت جمهوری اسلامی از جنگیدن با

سلاح‌های سرد و سبک، به نبرد با توپخانه و موشک و ایجاد زرادخانه‌های موشکی بزرگ رسیده‌اند. رهبر معظم انقلاب در این باره فرموده‌اند: «معادله مقاومت در منطقه با کمک جمهوری اسلامی تغییر یافت. تبدیل و ارتقای سنگ در دست فلسطینیان به «موشک جواب موشک» در غزه و سایر مقاومت‌های اسلامی در برابر اشغال‌گران، الهام از انقلاب اسلامی بود.» (خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۹۰/۱۱/۱۴).

برخی کارشناسان، بر این باورند که محور مقاومت از مرحله اقدامات واکنشی عبور کرده و وارد مرحله کنش‌گری شده است. به تعبیر «محمد رضا رئوف شیبانی»، سفیر سابق ایران در سوریه، «فعالیت مقاومت به دو دوره تقسیم‌پذیر است؛ دوره‌ای که مقاومت در راستای مقابله با بروز هرگونه تغییری عمل می‌کرد و دوره دوم که «مقاومت برای ایجاد تغییر» به‌جای «مقاومت در برابر تغییر» تلاش می‌کند». (رئوف شیبانی و ساسانیان، ۱۳۹۸: ۱۰۵-۱۰۱)

درمجموع، محور مقاومت را می‌توان «بازیگری تحت فشار» در نظم بین‌المللی دانست که قدرت و قابلیت‌های درخور توجهی دارد. با این حال، برخی قدرت‌ها هنوز این محور را به‌عنوان بازیگری مشروع و دارای منافع و نفوذ در نظم منطقه‌ای و بین‌المللی به رسمیت شناخته نشده‌اند. در طرف مقابل، محور مقاومت نیز حاضر به پذیرش بازیگری آن قدرت‌ها در نظم منطقه‌ای و بین‌المللی نبوده است؛ بنابراین، نوعی عدم پذیرش متقابل وجود داشته است. این یکی از دلایل اصلی جلوگیری از شکل‌گیری نظامی باثبات در منطقه بوده است؛ بنابراین، مجموعه این تحولات و مختصات محیطی نشان می‌دهد که به‌طور عمده نوع بازیگری محور مقاومت، امنیتی- نظامی است و این محور اغلب در پی تقویت ابعاد امنیتی و نظامی قدرت خود بوده است. این هم ناشی از وضعیت ناامنی است که این محور در منطقه بی‌ثبات غرب آسیا و در اثر سیاست‌های خصمانه رقبای دشمنان با آن روبه‌رو بوده و هم در کنار سایر بازیگران در این منطقه، خود محور مقاومت در شکل‌گیری و تقویت چنین وضعیتی نقش داشته است.

به هر حال محور مقاومت هم تحت تأثیر فضای «معمای امنیت» در منطقه بوده و هم در شکل‌گیری و تقویت چنین معمایی نقش‌آفرینی کرده است. معمای امنیت، نتیجه بازیگری امنیتی- نظامی در غرب آسیا و در بین محورهای قدرت و بازیگران مداخله‌گر در این منطقه است که محور مقاومت نیز بخشی از آن است (نجف‌زاده و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۳).

«کنش‌گری نامتعارف و نامتقارن»، یکی دیگر از ویژگی‌های محور مقاومت در نظم منطقه‌ای و بین‌المللی است. به‌جز ایران و سوریه، سایر بازیگران مقاومت را گروه‌های غیردولتی با بخش‌هایی از یک جامعه با دولت تشکیل می‌دهند. در کشورهایی که گروه‌ها و نیروهای مقاومت حضور دارند، لزوماً سیاست آن کشورها با سیاست‌ها و اهداف محور مقاومت همراه نیست. برای نمونه، سیاست خارجی دولت لبنان با رویکرد حزب‌الله کاملاً هماهنگ نیست. سیاست‌های دولت عراق نیز همیشه هم‌راستا با رویکرد گروه‌های مقاومت در این کشور نیست. درباره زینیون و فاطمیون نیز، چنین وضعیتی صدق می‌کند. انصارالله نیز باوجود تسلط بر بخش مؤثر خاک یمن، از سوی برخی بازیگران جامعه بین‌المللی به‌عنوان دولت رسمی یمن به رسمیت شناخته نشده است.

محور مقاومت به‌دلیل اینکه رویارویی مستقیم و متقارن با رقبای با توجه به توانمندی‌ها و قابلیت‌های خود و آن‌ها، به ضرر خویش می‌داند همواره تمایل به کنش‌گری نامتقارن داشته است. کنش‌گری نامتقارن توانسته سطحی از بازدارندگی نامتقارن را ایجاد کند؛ اما نظم‌ساز نیست و نتوانسته اجماعی جامع درخصوص قواعد و ترتیبات نظم جهانی یا منطقه‌ای ایجاد کند.

۵. شالوده‌های نظم بین‌المللی از منظر محور مقاومت

با توجه به اصول عملکردی و گفتمانی محور مقاومت که اشاره شد؛ می‌توان گفت نظم بین‌المللی کنونی به‌خصوص در غرب آسیا، محصول موازنه تهدیدی است که راهبردها و توافقات قدرت‌های بزرگ غربی به‌ویژه ایالات متحده آمریکا در این منطقه به وجود آورده است که اصول زیر را پیگیری می‌کند:

۱. تأمین منافع سیاسی، امنیتی و اقتصادی غرب؛
۲. مشروعیت‌بخشی و حفظ امنیت رژیم صهیونیستی؛

۳. تلاش در جهت تعمیق و تحکیم گفتمان غربی به جای گفتمان‌های منطقه‌ای منطبق بر ارزش‌های منطقه. این نظم امنیتی دارای پیامدهای گوناگونی بوده که سبب بحران‌زایی بیشتر در غرب آسیا شده است. مهم‌ترین این پیامدها عبارت‌اند از:

۱. توسعه‌طلبی ارضی و امنیتی رژیم صهیونیستی؛
 ۲. بازتولید شکاف‌های قومی و مذهبی همچون کردی-ترکی، عربی-فارسی و سنی-شیعی؛
 ۳. تشدید تمایلات تجزیه‌طلبی؛
 ۴. افزایش تعداد دولت‌های ضعیف و ورشکسته و آشکار شدن نقش مخرب این دولت‌ها در منطقه؛
 ۵. شکل‌گیری گروه‌های تروریستی و تکفیری از درون شکاف‌ها و گسست‌های موجود در این نظم امنیتی منطقه‌ای؛
 ۶. تشدید اختلافات ژئوپلیتیک محور و شکل‌گیری موازنه تهدید در منطقه غرب آسیا.
- با توجه به پیامدهای ذکرشده، به جزء رژیم صهیونیستی، بسیاری از بازیگران مستقل منطقه از این نظم امنیتی آسیب می‌بینند. در چنین فضایی، محور مقاومت نیز به دنبال ایجاد نظم و نظام جدیدی است که از مؤلفه‌های زیر تشکیل می‌شود:
۱. امنیت مردم‌محور (منظور امنیتی است در جهت حفاظت از شرایط مطلوب اجتماعی، سیاسی، اقتصادی مردم که مسائلی مانند عدالت و آزادی را تحت تأثیر خود قرار نمی‌دهد)؛
 ۲. نقد نگاه تک‌بعدی مادی و سخت‌افزاری به امنیت و ضرورت توجه به ابعاد نرم‌افزاری در کنار ابعاد سخت‌افزاری؛
 ۳. اولویت عدالت بر امنیت (به دلیل اینکه بی‌عدالتی زمینه ناامنی است)؛
 ۴. مقابله با تحمیل نظم مورد نظر نظام سلطه؛
 ۵. تلاش در جهت شکل‌گیری نظم امنیتی درون‌زا (نظم امنیتی که از درون منطقه شکل بگیرد)؛
 ۶. امنیت دسته‌جمعی در چارچوب وحدت اسلامی؛
 ۷. ایجاد بازدارندگی درمقابل تهدیدات نرم‌افزاری و سخت‌افزاری در داخل و خارج منطقه غرب آسیا (آجورلو، ۱۴۰۲: ۲۳).

بر این اساس، نظم مطلوب محور مقاومت با نظم بین‌المللی مدرن از ابعاد مختلفی تفاوت دارد. ویژگی‌های نظم‌سازی محور مقاومت «نظم‌سازی ایده‌گرایانه و واقع‌گرایانه»^۱، «نظم‌سازی غیر هژمونیک»^۲ و «نظم‌سازی غیر ملی‌گرایانه»^۳ است. جدول زیر، ویژگی‌های نظم مطلوب بین‌المللی از منظر محور مقاومت را نشان می‌دهد که درمقابل نظم بین‌المللی مدرن کنونی قرار می‌گیرد.

جدول ۱. مقایسه ویژگی‌های نظم‌سازی بین‌المللی (زارعان، ۱۴۰۲: ۴۴)

ردیف	بایسته‌های نظم‌سازی بین‌المللی	ویژگی‌های نظم‌سازی بین‌المللی در دوران مدرن	ویژگی‌های نظم‌سازی بین‌المللی از منظر جریان مقاومت
۱	پارادایم نظم‌سازی	واقع‌گرایانه	واقع‌گرایانه و ایده‌گرایانه
۲	جهت نظم‌سازی	از بالا	از پایین
۳	ماهیت نظم‌سازی	هژمونیک	غیر هژمونیک
۴	محتوای نظم‌سازی	ملی‌گرایانه	غیر ملی‌گرایانه

۶. الزامات نقش‌آفرینی محور مقاومت در نظم جدید بین‌المللی

با توجه به این ویژگی‌های نظم بین‌المللی و روند بازتوزیع قدرت در سطح نظام بین‌الملل که حاکی از متکثر شدن و فراقطبی بودن آن است؛ بازیگران محور مقاومت به عنوان بازیگران گریز از مرکز فرصتی مناسب به دست آورده‌اند تا با هم‌افزایی با سایر بازیگران و قدرت‌های نوظهور بین‌المللی به تأمین منافع و ارتقای جایگاه خود در نظام بین‌الملل مبادرت ورزند. در این راستا، مهم‌ترین الزامات و اولویت‌های محور مقاومت در شرایط پیچیده و جدید بین‌المللی برای ارتقای نقش‌آفرینی خود شامل موارد

1. Idealistic and realistic Ordering
2. Non-hegemonic Ordering
3. Non-nationalist Ordering

زیر است:

۶-۱. تقویت چندجانبه‌گرایی موضوعی در سطح منطقه‌ای و جهانی

چندجانبه‌گرایی به مثابه طرحی برای کارآمدسازی بازیگران محور مقاومت در منطقه، می‌تواند به عنوان یک الگوی نظم‌ساز که از اولویت‌بندی سه‌گانه برای تعامل منطقه‌ای و بین‌المللی و همچنین تقویت سیستم امنیت منطقه‌ای برخوردار است، اجرا گردد. این اولویت‌ها عبارت‌اند از:

۱. ترمیم روابط میان دولت‌های منطقه (توجه به اصل تنش‌زدایی منطقه‌ای)؛
۲. استفاده از فرصت‌های جدید در منطقه مانند همکاری در صنایع نوآورانه؛
۳. تعامل با بازیگران منطقه‌ای در غرب آسیا و خلیج فارس و تقویت مبانی زیربنایی که دربرگیرنده یک دیپلماسی اقتصادی بر پایه مشارکت همه‌جانبه باشد.

در این راستا، مهم‌ترین الزام بازیگران محور مقاومت به‌ویژه جمهوری اسلامی ایران در دوران جدید، احیا و بازتولید سیاست خارجی نومنطقه‌گرا یعنی گذار از منطقه‌گرایی تک‌بعدی به چندجانبه‌گرایی راهبردی در بستر منطقه‌ای و بین‌المللی است. اجرای چنین راهبردی دربرگیرنده تقویت روابط درون منطقه‌ای، افزایش تعاملات میان منطقه‌ای و ارتقای تعامل در سطح جهان است که به‌نوعی ظرفیت‌سازی اجرای سیاست خارجی نظم‌ساز در کشورهای محور مقاومت خواهد بود.

بر این اساس، اهداف استراتژیک برای جمهوری اسلامی ایران به عنوان هسته اصلی محور مقاومت، در این دوره باید ماهیتی چندجانبه داشته باشد. نقش و جایگاه یک قدرت محوری می‌تواند از طریق یک مکانیسم چندجانبه که در آن به عنوان یک کارگزار یا حلقه پیوند در گردآوردن چندین ذی‌نفع نقش داشته باشد، اختلافات و تنش‌ها را کاهش دهد. در عرصه امنیت دریایی، رژیم جامع و چندجانبه‌ای در منطقه وجود ندارد. در نتیجه، فضای زیادی برای جمهوری اسلامی ایران و دولت‌های محور مقاومت برای اعمال دیپلماسی چندجانبه در راستای ایجاد نظم دریایی منطقه‌ای وجود دارد. برای ایجاد یک رژیم قابل توافق مشترک، همه طرف‌های درگیر باید تصمیم بگیرند که چگونه تلاش‌های نهادی جدید خود را در سیستم جهانی موجود مستقر کنند. با این موارد باید به صورت چندجانبه برخورد شود. جمهوری اسلامی ایران می‌تواند بانی ایجاد یک رژیم دریایی منطقه‌ای که مکمل کنوانسیون حقوق دریاهای سازمان ملل متحد باشد، بین رژیم‌های جهانی و سطح ملی در منطقه نقش واسطه‌ای ایفا کند. (صلاحی، ۱۳۹۵: ۳۲)

در صحنه اقتصادی نیز به همان اندازه، چندجانبه‌گرایی دارای اهمیت و ارزش است. در امور مالی از آنجا که بازیگران محور مقاومت نسبت به قدرت‌های بزرگ در طرح سیاست‌های خود در عرصه بین‌الملل دارای محدودیت هستند، چندجانبه‌گرایی، نه تنها به عنوان یک ابزار، بلکه به عنوان یک هدف باید مورد توجه قرار گیرد. با توسعه استراتژی‌های ترکیبی از پیوندهای منطقه‌ای و جهانی، باید رویکردی دومرحله‌ای اتخاذ شود و تلاش شود با تحکیم چندجانبه‌گرایی منطقه‌ای به نفوذ جهانی دست یابد.

دیپلماسی اقتصادی در منطقه می‌تواند ظرفیت جدیدی در کنش‌گری و نقش‌یابی دولت‌های محور مقاومت در نظم جدید جهانی فراهم آورد؛ زیرا توجه به دیپلماسی اقتصادی در منطقه با این مضامین سه‌گانه پیوند خورده است. ۱. تقویت نظام ساختاری سیاست خارجی در بستر جذب و انتقال ظرفیت‌ها و فرصت‌های اقتصادی در منطقه به عنوان یک بازار گسترده؛ ۲. برقراری تعادل کارکردهای نهادی اقتصادی در پیش‌برد توسعه و تجارت خارجی در بازارهای فعال منطقه‌ای؛ ۳. ایجاد مناطق ویژه اقتصادی در منطقه برای جذب سرمایه‌گذاری.

به طور کلی، این سه‌گانه راهبردی نیازمند دگرگونی در سوگیری‌های دولت‌های محور مقاومت و گذار به سیاست خارجی شبکه محور منطقه‌ای، استوارسازی دینامیک قدرت در منطقه برای پایداری کنشی، جهندگی شبکه‌ای (تعریف نقاط هدف استراتژیک جدید منطقه‌ای) به عنوان مناطق جایگزین در قالب ایده هم پیوندی منطقه‌ای خواهد بود.

۶-۲. تنوع‌بخشی به رویکردهای ژئوپلیتیکی و روابط با قدرت‌های نوظهور

در راستای نقش‌آفرینی بیشتر محور مقاومت و ارتقای جایگاه آن در نظم جدید جهانی، سیاست و دیپلماسی بازیگران محور

مقاومت باید بازتاب‌دهنده تغییر در ساختار جهانی قدرت باشد که با رفتار تقویت انتقال قدرت مشخص می‌شود. در این راستا جمهوری اسلامی ایران و هم‌پیمانانش، باید روابط با قدرت‌های بزرگ و در حال ظهور را مورد بازبینی قرار دهد تا از عهده شرایط متغیر در محیط پیرامونی و آینده نامشخص جهانی برآید؛ بنابراین تعیین سیاست در ارتباط با قدرت‌های در حال ظهور همانند چین ضروری می‌نماید. روابط قدرت بزرگ و قدرت متوسط یکی از ویژگی‌های رایج عرصه نظام بین‌الملل محسوب می‌شود که نمونه آن را می‌توان در روابط ایالات متحده آمریکا و کره جنوبی و یا استرالیا و... مشاهده کرد. روابط چین و ایران نیز می‌تواند از نوع این روابط باشد. با توجه به اینکه چین قدرتی نوظهور در نظام بین‌الملل محسوب می‌شود و به سرعت در مسیر پیشرفت قرار دارد و از آنجایی که ایران نیز قدرتی کانونی در منطقه خود به‌شمار می‌آید، این روابط دور از دسترس نخواهد بود (Hyde, 2022: 77).

روابط چین و ایران، هرگز مشتمل بر یک توافق‌نامه رسمی نظامی نبوده است و به علت فقدان تعهدات امنیتی، اتحادی رسمی به حساب نمی‌آید، اما باوجود این، یک مشارکت راهبردی و مولد بین دو کشور طی دهه‌های اول و دوم سده بیست و یکم به وجود آمده است. چنین توافقات نامتقارن به‌ویژه در مورد قدرت‌های در حال ظهور همانند چین، معمول است. قدرت‌های متوسط نیز یک شریک قابل توجه برای قدرت‌های بزرگ محسوب می‌شوند زیرا قدرت و نفوذ قابل توجه آن‌ها، امنیت قدرت بزرگ را تقویت می‌کند و به عبارتی همان‌گونه که «استیفن والت» تأکید دارد می‌تواند مبنایی برای موازنه در برابر سایرین باشد. در این راستا ابتکار یک کمربند-یک جاده چین، برنامه ۲۵ ساله همکاری‌های مشترک ایران و چین، عضویت در سازمان همکاری شانگهای، فرصت جدیدی را برای گسترش روابط فراهم آورده است. دو کشور براساس اهداف مشترک و تمایل به محافظت از خود در برابر فشار بین‌المللی می‌توانند روابط را ارتقاء دهند، به‌ویژه آنکه گامی مؤثر برای ایران در راستای خروج از محدودیت خواهد بود و منافع اقتصادی عمده‌ای را نصیب چین می‌کند؛ اما نبود تقارن قدرت پویایی‌های درون مشارکتی را ایجاد می‌کند. بدین صورت که چین، ضمن مهم تلقی پنداشتن روابط با ایران، در ارتباط با برخی رفتارهای ایران و ترس از تحریم‌های آمریکا ابزار نگرانی می‌کند.

۶-۳. نقش‌یابی بر مبنای پیگیری و تقویت هنجارهای بین‌المللی

یکی از ابعاد نظم جدید جهانی، ابعاد هنجاری-تمدنی است. در این راستا، جمهوری اسلامی ایران و هم‌پیمانانش در محور مقاومت باید به یک «دولت هنجاری-ارزشی» تبدیل شوند تا یک «دولت هژمون». این خصیصه، تنها ارزش‌هایی چون احترام به حاکمیت، عدم مداخله و... را شامل نمی‌شود که مخصوص نظم لیبرال غربی است؛ بلکه اقدامات جمعی در دنیای جنوب همانند اقدام علیه تروریسم را نیز شامل می‌شود که همکاری بر مبنای انزجار و نفرت مشترک کشورها شکل می‌گیرد، به‌طوری که تلاش کشورها برای دفع و پرهیز از شر مشترک باعث همکاری و نزدیکی آن‌ها می‌شود. در اینجا آغاز همکاری مستلزم هماهنگی سیاست‌ها برای جلوگیری از نتیجه نامطلوب مشترک است.

آنجایی که قدرت نظامی و اقتصادی دولت‌های محور مقاومت در حدی نیست که در سطح سیستمی تأثیرگذار باشد، دیپلماسی هنجارگرایانه یا ارزش‌مدار، بسیار مهم و مؤثر واقع خواهد شد، زیرا ابتکارهای دیپلماتیک که با هنجارهای بین‌المللی مطابقت داشته باشند به‌احتمال فراوان توسط کشورهای دیگر پشتیبانی خواهند شد. به‌عنوان مثال، در حوزه جنوب کشور و تنگه هرمز جمهوری اسلامی ایران، ضمن حفظ توانایی تسلیحاتی خود، باید بر نقش و ظرفیت خود به‌عنوان طراح و فراهم‌کننده رژیم متمرکز شود و پایه‌های قانونی قابل قبولی برای همه طرف‌های درگیر ایجاد کند. در این راستا ایران، پیش از این اقدامات و پیشنهادهایی را مطرح کرده است که ازجمله آن‌ها می‌توان به «صلح هرمز»، «پیمان عدم تعرض» و «مجمع گفتگوی منطقه‌ای» اشاره کرد.

۶-۴. حل و فصل مسائل و اولویت‌بندی آن در یک فرایند زنجیره‌ای

با نگاهی گذرا به وضعیت محور مقاومت و آسیب‌ها و چالش‌های آن، متوجه خواهیم شد که با موضوع‌ها و مسائل گسترده‌ای در سطح منطقه‌ای و جهانی روبه‌رو است. این امر نیازمند آن است تا موضوع‌ها به‌صورت جداگانه تجزیه و تحلیل شوند و به‌ترتیب حل و فصل شوند. از آنجاکه هر موضوع دارای ارزش‌های مادی و نمادین مختلفی است می‌توان آن‌ها را در یک زنجیره به هم

پیوسته‌ای از سطح دشواری تنظیم کرد. برای مثال، در حوزه جنوب کشور می‌توان در حوزه مشترک همانند اکتشاف کار کرد، در حالی که اختلافات مربوط به بحث‌های حاکمیتی را می‌توان مسکوت گذاشت، یعنی موضوع‌هایی که پیچیدگی بیشتری دارند. تجزیه موضوع‌ها به سطح دشواری یکی از مواردی است که می‌تواند به ایفای نقش اساسی در ارتقای جایگاه محور مقاومت کمک کند. به‌طور دقیق‌تر، در این راستا می‌توان نقشه راهی پیشنهاد داد که ابتدا شامل اعلام «وقفه» در اختلافات فعلی باشد. این اعلامیه شاید منجر به حل اختلافات در سطح کلان و دشوار نباشد اما قطعاً می‌تواند تنش‌ها را در حوزه‌های مورد اختلاف کاهش دهد. کاهش تنش‌های سیاسی و تجارب انباشته همکاری می‌تواند سرانجام سنگ بنای حل و فصل مسائل گسترده‌تری باشد. در این راستا، سیاست خارجی دولت‌های مقاومت باید سه استراتژی را به‌ترتیب دنبال کند:

۱. حداقل‌گرایی اصولی و مقررات دربرگیرنده، بدین معنا که مورد توافق‌ترین اصول و قوانین را تهیه و به کار گیرند؛
۲. تجزیه موضوع‌ها و پیوند زنجیره‌ای آن‌ها، پس از تجزیه موضوع‌ها باید موضوع‌ها را به هم پیوند بزند و بدین‌صورت می‌توان اختلافات و مناقشات پراکنده و توزیع‌شده بین طرفین را به حداقل برساند؛
۳. سرانجام باید با احیای دیپلماسی مصالحه‌جویانه به تنظیم دستور کار، توسعه ایده مشترک و ساخت شبکه‌های سیاسی قدرتمند در راستای حل مسائل کمک کند. (Chun & Yang, 2022: 16).

۵-۶. به حداکثر رساندن تعهدات با استفاده از توان نهادهای

مشارکت فعال ایران و دولت‌های محور مقاومت در نهادهای و رژیم‌های بین‌المللی، می‌تواند ابتکارات و توانایی آن‌ها را برای پاسخگویی در برابر سیاست قدرت‌های بزرگ، افزایش دهد. سازمان‌های بین‌المللی فرصت‌هایی را برای هر یک از واحدها و حتی بازیگران فروملی و فراملی فراهم می‌کند که بسته به ویژگی‌های بازیگری و اهداف اعضا، قابلیت بهره‌برداری می‌یابند. البته باید توجه داشت که اهداف و منافع کشورها همواره با تمامی قواعد و اسلوب‌های سازمان‌های بین‌المللی انطباق نمی‌یابد، اما اعضا هم‌زمان با بهره‌جویی از فرصت‌های حضور و فعالیت در چارچوب این سازمان‌ها، راهی میانه را برای نزدیک کردن اهداف ملی و سازمانی می‌جویند و این مسئله‌ای است که طی یک دهه از نگاه برخی تصمیم‌سازان سیاست خارجی به دور ماند. در همین راستا، برخی نهاد بین‌المللی همچون شورای امنیت سازمان ملل، به سازوکاری برای ایجاد تنگناهای بین‌المللی در برابر دولت‌های محور مقاومت و شکل‌دهی به تهدیداتی سیاسی امنیتی علیه آن‌ها تبدیل شد. در این میان، کار برای دشمنان ایران نیز بسیار راحت‌تر از گذشته شد تا بر شدت ایران‌هراسی خود بیفزایند و در سازمان‌های بین‌المللی، ایران را تهدیدی جدی برای منطقه و جهان معرفی کنند؛ بنابراین، مشارکت فعال جمهوری اسلامی ایران و دولت‌های محور مقاومت در نهادهای بین‌المللی موجود به‌ویژه نهادهای و سازمان‌های نوظهوری همچون سازمان همکاری شانگهای و بریکس ازجمله ضروریات پیش روی محور مقاومت در نظم در حال گذار جهانی است.

۶-۶. توجه بیشتر به اهمیت توان اقتصادی و تکنولوژیکی

براساس پژوهش مفصلی که «پال کندی»^۱ در باب ظهور و افول قدرت‌های بزرگ انجام داده است، آنچه ظهور و افول قدرت‌ها را تعیین می‌کند، توان اقتصادی و تکنولوژیک آن‌هاست. بدون داشتن پشتوانه اقتصادی و تکنولوژیک قوی، نمی‌توان ارتشی مدرن با تسلیحات پیشرفته و به‌روز ایجاد و پایداری آن را تضمین کرد. کندی به این نتیجه رسیده است که در جنگ‌های طولانی، کسی پیروز خواهد شد که پشتوانه تولیدی محکم‌تر و قدرت شکوفایی اقتصادی بیشتری دارد؛ یا به تعبیری «پیروزی نصیب کسی می‌شود که آخرین سکه را در اختیار داشته باشد» همچنین، دولت‌ها در صورتی که نتوانند بین امکانات و منابع مادی با قدرت نظامی‌شان تعادل ایجاد کنند، حتی اگر اقتصاد قوی هم داشته باشند، به‌تدریج دچار افول می‌شوند (Kennedy, 1987: 77).

کندی این را به‌خوبی درخصوص امپراتوری هابسبورگ نشان داده است. این امپراتوری باوجود اینکه از منابع ثروت گسترده‌ای برخوردار بود، اما به‌دلیل درگیری در جنگ‌های پی‌درپی و بی‌توجهی به ایجاد تعادل میان توان اقتصادی و نظامی،

دچار ضعف شد و در نهایت فروپاشید (کندی، ۱۳۹۵: ۶۵). جمهوری اسلامی ایران و دولت‌های محور مقاومت که از نظر نظامی به پیشرفت‌های شایان توجهی دست یافته‌اند، نیز نمی‌توانند درخصوص اقتصاد و تکنولوژی و به‌ویژه لزوم ایجاد تعادل میان قدرت اقتصادی و هزینه‌های نظامی (اعم از مستقیم و غیر مستقیم) بی‌توجه باشند. امروزه پشتوانه اقتصادی کشورها در ارتقای قدرت بین‌المللی آن‌ها امری تعیین‌کننده و غیر قابل انکار است. مثال صعود چین در نظم جدید جهانی به پشتوانه قدرت اقتصادی این کشور به‌خوبی مؤید این موضوع برای همه کشورها از جمله بازیگران محور مقاومت است.

۶-۷. حفظ و ارتقای قدرت نرم مقاومت

سلاح مقاومت مهم است، اما اگر تنها بر سلاح تکیه کند، با مشکل مواجه خواهد شد؛ چون محور مقاومت بیش از آنکه حرکتی میلیتاریستی باشد، بر مبنای ایمان و ارزش‌هایی مانند آزادی بخشی و مخالفت با سلطه‌گری و سلطه‌پذیری استوار است؛ بنابراین، قدرت نرم- شامل ارزش‌ها، هنجارها و الگوهای گوناگون و جذاب برای مقاومت- اهمیت فراوانی دارد و بی‌توجهی به آن، آسیب‌پذیری‌های نیروهای مقاومت را افزایش می‌دهد. همان‌گونه که بازیگران و گروه‌های مقاومت تلاش کرده‌اند خود را نیرویی ضد افراط‌گرایی و تروریسم، مخالف سلطه‌گری و سلطه‌پذیری و علیه تبعیض و حامی عدالت معرفی کنند، در سطح بین‌المللی نیز هم در دیپلماسی عمومی و هم در مناسبات سیاسی دیپلماتیک نیاز است تلاش کنند همین تصویر را تقویت کنند و اجازه ندهند دیگران تصویری از آن‌ها به‌عنوان گروه‌هایی شبه‌نظامی که عامل خشونت و بی‌ثباتی در جوامع و کشورهای منطقه هستند، ایجاد کنند و آن را بازتاب دهند و به تصویر مسلط تبدیل کنند. در صورت موفقیت آن‌ها در مشروعیت‌زدایی از گروه‌های مقاومت، راه اعمال فشارهای فزاینده بین‌المللی بر آنان باز می‌شود. قرار دادن گروه‌های مقاومت در لیست تروریسم از سوی کشورهای مختلف در سال‌های اخیر نشانه بارز و نگران‌کننده‌ای در این باره است. این در حالی است که نیروها و گروه‌های مقاومت، خودشان قربانی تروریسم بوده و در راه مبارزه با گروه‌های تروریستی تکفیری تلفات و خسارت‌های زیادی را متحمل شده‌اند.

۶-۸. انطباق سیاست‌ها و راهبردها با تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی

منطقه غرب آسیا، منطقه سیالی است و پویایی تحولات و پیچیدگی الگوهای دوستی و دشمنی آن را هیچ منطقه دیگری ندارد (Buzan, 2004: 98) این به‌معنای آن است که بازیگران در این منطقه نیاز به انعطاف‌پذیری در سیاست‌ها و راهبردهای خود دارند تا بتوانند با شرایط متغیر و متحول انطباق پیدا کنند. بازیگرانی که فاقد چنین ویژگی و شرایطی باشند، ممکن است تحت فشار قرار بگیرند و هزینه‌های زیادی را متحمل شوند. در مناطقی با ویژگی‌های غرب آسیا، پافشاری بر سیاست‌ها و راهبردهای ثابت، هزینه‌بر است؛ بنابراین، همواره باید به‌دنبال اصلاح سیاست‌ها و راهبردها و تنظیم مجدد روابط با بازیگران مختلف بود؛ تا بتوان امنیت و سایر منافع ملی خود را با هزینه کمتری تأمین کرد.

یکی از مهم‌ترین تحولات منطقه غرب آسیا در سال‌های اخیر که بر چشم‌انداز این منطقه تأثیر به‌سزایی خواهد داشت، کاهش حضور آمریکا در این منطقه است. بدون تردید سیاست آمریکا در غرب آسیا تغییر کرده است. آمریکا دیگر مانند گذشته تمایلی به ماندن در این منطقه ندارد؛ چون این منطقه دیگر ارزش زیادی برای منافع این کشور ندارد. بر این اساس، هر دو حزب جمهوری‌خواه و دمکرات آمریکا به این نتیجه رسیده‌اند که باید از حضور و فعالیت‌های نظامی آمریکا در این منطقه به‌شدت بکاهند. تنها ائتلاف آن‌ها بر سر چگونگی کاهش حضور و مداخله در منطقه است؛ به‌طوری که منافع آمریکا حفظ شود و منطقه دچار آشوب بیشتری نشود که آمریکا دوباره مجبور به حضور و مداخله گسترده شود (Benaim & Sullivan, 2020).

آمریکا منطقه را رها نخواهد کرد، بلکه همان‌گونه که بایدن اعلام کرد، با حضور چابک‌تر و هوشمندانه‌تر و با حمایت و پشتیبانی از متحدانش تلاش خواهد کرد منافعش را تأمین کند. در سیاست آمریکا درخصوص محور مقاومت در دولت بایدن و حتی در دوران ترامپ نشانه‌های قوی از چنین راهبردی وجود دارد. یکی از مهم‌ترین نشانه‌ها در این خصوص این است که رفتار آمریکا در برابر محور مقاومت و جمهوری اسلامی ایران پیش‌بینی‌ناپذیرتر از گذشته شده است؛ به‌طوری که مشخص

نیست آستانه تحمل آمریکا در برابر اقدامات بازیگران و گروه‌های مقاومت کجاست. ترور سردار سلیمانی در پی برخی اتفاقات در عراق از جمله کشته شدن یک نیروی آمریکایی و اعتراض‌هایی که در پی حمله آمریکا به مواضع گروه‌های مقاومت از سوی طرفداران مقاومت در برابر سفارت آمریکا در عراق روی داد، با هدف تغییر معادله بازدارندگی و ایجاد ابهام درباره آستانه تحمل آمریکا در پاسخ به محور مقاومت انجام شد. حملات به مواضع گروه‌های مقاومت در عراق در دوران بایدن نیز در چنین چارچوبی قابل درک است. ضمن اینکه اقدامات رژیم صهیونیستی علیه محور مقاومت از جمله حملات مکرر این رژیم به مواضع مقاومت در سوریه و توسل به فعالیت‌های خرابکارانه علیه جمهوری اسلامی ایران به‌ویژه در خاک کشورمان نیز در چارچوب همین راهبرد قابل تحلیل است.

این به‌معنای آن است که جمهوری اسلامی ایران و محور مقاومت ممکن است نیاز داشته باشند متناسب با تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی و تغییر در راهبردهای رقبا و دشمنان، در سیاست‌ها، راهبردها و تاکتیک‌های خود بازبینی به عمل آورند؛ تا دچار غافل‌گیری و زیان‌های ناشی از چنین تغییر و تحولاتی نشوند. در کنار بحث لزوم توجه به متغیر تغییر و تحولات منطقه‌ای و راهبردهای بازیگران طرف مقابل محور مقاومت، لازم است تحولات درونی بازیگران مقاومت و کشورهای میزبان گروه‌های مقاومت نیز به‌طور جدی مدنظر قرار داشته باشد؛ چون به‌طور مستقیم بر جایگاه و وضعیت بازیگران و گروه‌های مقاومت تأثیر می‌گذارد. درواقع، سیاست‌ها و راهبردهای محور مقاومت نمی‌تواند بدون توجه به اوضاع اقتصادی، سیاسی و امنیتی کشورهای عراق، لبنان، سوریه و یمن اتخاذ شوند.

شکل ۱. الزامات نقش‌آفرینی محور مقاومت در نظم جدید بین‌الملل

نتیجه‌گیری

آنچه امروزه به‌عنوان نظم فراقطبی بین‌المللی یاد می‌شود اشاره به وضعیتی دارد که طی آن، قدرت از حالت بین‌الدولی، شکل محدود و متصلب سابق خارج شده و در دامنه‌ای وسیع و در میان بازیگران مختلفی پخش شده است. در این وضعیت جدید، هم دولت‌ها قدرت دارند، هم بازیگران غیردولتی؛ عصری که در آن «سلسله‌مراتب، تمرکزگرایی و کنترل در حال تحلیل رفتن هستند» و قدرت در حال پخش شدن و «تغییر جهت پیدا کردن از دولت‌ها به سمت بالا، پایین و مسیرهای فرعی است.» طی این شرایط، سه تحول مهم در نظم کنونی اتفاق افتاده است:

۱. قدرت دیگر میل به تمرکز ندارد. زیرساخت‌های قدرت در سطح بسیار گسترده‌تری و در میان بازیگران مختلف و متنوع پراکنده شده است. («قدرت در دست خیلی‌ها و در خیلی جاها پیدا می‌شود.»)
۲. تهدیدات جدیدی در نظام بین‌الملل شکل گرفته که هیچ قدرتی به‌تنهایی توان برخورد با آن‌ها را ندارد؛
۳. بُعد نامتقارن قدرت اهمیت زیادی یافته است (همه دارای میزانی از قدرت برای ضربه زدن به همدیگر هستند).

در این شرایط، نیروی مقاومت به‌عنوان یکی از مهم‌ترین بازیگران گریز از مرکز در نظام بین‌الملل، در نتیجه همین وجود عدم توازن ساختاری در نظام بین‌الملل و وضعیت آشوبناکی آن موضوعیت یافته است. اولین نشانه عدم توازن ساختاری در نظام بین‌الملل را می‌توان در نقش‌یابی همین بازیگران گریز از مرکز در مناطق مختلف جهان به‌ویژه منطقه خاورمیانه مورد توجه قرار داد. گروه‌های مقاومت به‌عنوان مهم‌ترین بازیگران گریز از مرکز در منطقه خاورمیانه دارای هویت‌های نژادی، قومی و مذهبی بوده که به‌طور عمده در «واکنش به سیاست‌های سلطه‌طلبانه بازیگران مرکز جهانی» یا «در نتیجه سیاست‌های آتش‌باریِ معرکه» بازیگران اصلی نظام بین‌الملل به‌وجود آمده‌اند.

بر این اساس، با توجه به وضعیت عدم توازن ساختاری در نظام بین‌الملل، محور مقاومت باید رهیافت خود را نیز مبتنی بر «کنش‌گری نامتقارن» قرار دهد؛ از یک‌سو این رهیافت مبتنی بر تولید قدرت راهبردی در فضای ناهم‌طرازی قدرت در روابط بین‌الملل است. از سوی دیگر باید رهیافت مقاومت را به‌عنوان زمینه‌ای برای حداکثرسازی آسیب‌پذیری کشورهای دانست که به اقدامات تهدیدآمیز علیه کشورهای این حوزه مبادرت می‌نمایند. براساس چنین نگرشی، رهیافت مقاومت زمینه‌های لازم برای شکل‌گیری «تهدید متقابل» را به وجود می‌آورد.

با این وجود، «راهبرد بازدارندگی مؤثر» را باید به‌عنوان راهبرد اصلی محور مقاومت برای کنش‌گری مؤثر در نظام بین‌المللی قلمداد کرد. راهبرد بازدارندگی مؤثر مبتنی بر قدرت‌سازی متوازن در محیط منطقه‌ای و بین‌المللی است. کشورهای منطقه‌ای که در مدار گروه‌های کمربند انتقالی قرار گرفته و یا اینکه از قابلیت‌های لازم برای سازمان‌دهی چالش‌های نامتقارن برخوردارند، قادر خواهند بود تا میزان آسیب‌پذیری رقبای خارجی خود را افزایش دهند.

محور مقاومت در شرایطی می‌تواند زمینه‌های بازدارندگی مؤثر را ایجاد کند که بتواند ابزارهایی را تولید و به کار گیرد که قادر باشد زمینه‌های «کنش نامتقارن» در برابر تهدیدات سازماندهی‌شده و همچنین استفاده از فرصت‌ها را به وجود آورد. بر این اساس، محور مقاومت با توجه به این وضعیت جدید نظم بین‌المللی و پراکنش کانون‌های قدرت در آن، نیازمند اولویت‌بندی و تعیین استراتژی در سیاست خارجی در منطقه و در سطح بین‌الملل است. مهم‌ترین الزامات و اولویت‌های محور مقاومت برای نقش‌آفرینی مؤثر در نظم جدید بین‌الملل عبارت‌اند از:

- تقویت عمل‌گرایی در پیگیری منافع و اهداف؛
- رویکرد جامع‌تر به گروه‌های مقاومت؛
- توجه به اصل تفکیک و تمایز در سیاست‌ها و راهبردها؛
- انطباق سیاست‌ها و راهبردها با تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی؛
- حفظ و ارتقای قدرت نرم مقاومت؛
- توجه به اهمیت برتر توان اقتصادی و تکنولوژیکی؛
- ایجاد شبکه چندجانبه از طریق اشتراک‌گذاری دانش و مهارت؛
- به حداکثر رساندن تعهدات با استفاده از توان نهادی؛
- حل و فصل مسائل و اولویت‌بندی آن در یک فرایند زنجیره‌ای؛
- تنوع‌بخشی به رویکردهای ژئوپلیتیکی و روابط با قدرت‌های نوظهور؛
- تقویت چندجانبه‌گرایی موضوعی در سطح منطقه‌ای و جهانی.

منابع

- اکبری، حسین (۱۳۸۸). پدیده مقاومت، بستر ساز اعمال قدرت فراملی جمهوری اسلامی ایران. مجله سیاست دفاعی، (۶۶)، ۳۳-۵۱.
- بوزان، باری (۱۳۸۹). ایالات متحده و قدرت‌های بزرگ. ترجمه عبدالمجید حیدری. انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- خسروی، علیرضا؛ اسدی، علی‌اکبر (۱۴۰۲). نظم بین‌المللی و سناریوهای آینده. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- دهشیری، محمدرضا (۱۳۹۳). جهانی شدن و نظام بین‌الملل. فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۵ (۱۴)، ۳۱-۳۱.
- دیویاتاک ریچارد، دان تیم (۱۳۹۰). نظم در دانشنامه روابط بین‌الملل. تهران: نشر نی.

رتوف شیبانی، محمدرضا؛ ساسانیان، سعید (۱۳۹۸). بررسی تحولات محور مقاومت (نشست ماه). *ماه‌نگار دیده‌بان امنیت ملی*. پژوهشکده مطالعات راهبردی.

زارعان، احمد (۱۴۰۲). تأثیر ژئوپلیتیک مقاومت بر شکل‌گیری نظم جدید جهانی. *همایش بین‌المللی هندسه نظم جدید جهانی*، دانشگاه عالی دفاع ملی، اردیبهشت ۱۴۰۲، ۱۱۲-۱۲۶.

شاپوری، مهدی (۱۴۰۱). *محور مقاومت، جمهوری اسلامی ایران و نظم منطقه‌ای*. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

صلاحی، سهراب (۱۳۹۵). حوزه‌های تقابل جمهوری اسلامی ایران و آمریکا در غرب آسیا و تأثیر آن بر نظم نوین بین‌المللی. *دوفصلنامه علمی پژوهشی مطالعات قدرت نرم*، ۶ (۱۵)، ۱۱۴-۱۳۴.

محمودی، محمود (۱۳۹۲). اسلام‌گرایی: گفتمان مقاومت، *فصلنامه جامعه‌شناسی تاریخی*، ۵ (۲)، ۷۱-۹۱.

محمودی رجا، سید زکریا؛ باقری دولت‌آبادی، علی؛ راوش، بهنام (۱۳۹۷). بررسی محور مقاومت و آینده نظام سلطه با استفاده از نظریه نظام جهانی. *فصلنامه بیداری اسلامی*، ۷ (۱۴)، ۲۸-۷.

مقام معظم رهبری، دیدار با دانش‌آموزان ۱۴۰۱/۰۸/۱۱. آدرس: www.khamenei.ir

مک‌لین، ایان (۱۳۸۱). *فرهنگ علوم سیاسی آکسفورد*، مترجم: حمید احمدی، نشر میزان، تهران

موسوی شفاهی، مسعود (۱۴۰۰). *نظم بین‌الملل، ارکان، تحول، آینده*. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

میرمحمودی، مهدی (۱۴۰۱). *بایسته‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در دوره گذار نظم بین‌الملل*. سخنرانی در سیزدهمین پیش نشست همایش نظم جدید بین‌الملل. مؤسسه افق آینده‌پژوهی راهبردی، (نهم اسفندماه).

نجف‌زاده، فاطمه؛ حیدرپور، ماشالله؛ ترابی، محمد (۱۴۰۰). نقش چپه مقاومت اسلامی در سیاست‌گذاری عمومی ایران در مقابله با تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا. *فصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس*، ۷ (۴)، ۱۳۳-۱۵۴.

References

- Akbari, H. (2009). The phenomenon of resistance, a platform for the exercise of transnational power of the Islamic Republic of Iran. *Journal of Defense Policy*, (66), 33-51 (In Persian).
- Andrew, H. (2022). *China's Emerging Financial Influence at the UN Poses a Challenge to the U. S.*. The Henry L. Stimson Center (02/10/2023), at: <https://www.stimson.org/2022/chinas-emerging-financial-influence-at-the-un/>
- Ayatollah Khamenei. *World Order and the Historical Turn*; www.khamenei.ir. (In Persian).
- Benaim, D., & Sullivan, J. (2020). *America's Opportunity in the Middle East*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2020-05-22/americas-opportunity-middle-east>.
- Buzan, B. (2010). *The United States and the Great Powers*. translated by Abdul Majid Heidari, Institute for Strategic Studies Publications (In Persian).
- Chan E., & Yang, Z. (2022). *China's Renminbi Internationalization*", RSIS Commentary, (135), 33-48.
- Cooley, A., Nexon, D., & Ward, S. (2019). *Revising order or challenging the balance of military power? An alternative typology of revisionist and status-quo states*. Review of International Studies: 1 of 20.
- Edward, W., & Simon, M. (2023). The resistance axis and regional order in the Middle East: nomos, space, and normative alternatives. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 51 (5), 954-971. doi: 10.1080/13530194.2023.2179975
- Foucault, M. (1985). *Naissance de la prison*, Editions Gallmard.
- Haass Richard, N. (2008). *The Age of Nonpolarity, What Will Follow U.S. Dominance*, Address: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2008-05-03/age-nonpolarity>.
- Hyde, A. (2022). *China's Emerging Financial Influence at the UN Poses a Challenge to the U.S.*, The Henry L. Stimson Center (02/10/2023), at: <https://www.stimson.org/2022/chinas-emerging-financial-influence-at-the-un/>
- John, R. (2017). Multilateralism: the Anatomy of an Institution. *International Organization*, 46 (3), 561-598
- Joseph, S. N. (2017). *Will the Liberal Order Survive? The History of an Idea*.
- Kapstein, E. B., & Mastanduno, M. (1999). Unipolar Politics: Realism and State Strategies After the Cold War. *Foreign affairs (Council on Foreign Relations)*, 79 (2), 36-37. doi:

- 10.2307/20049663.
- Katz, B. (2018). *Axis Rising: Iran's Evolving Regional Strategy & Non-State Partnerships in the Middle East*, CSIS BRIEFS, OCTOBER.
- Kennedy, P. (1987). *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*, ISBN 0-394-54674-1 – Synopsis.
- Khosravi, A., & Asadi, A. A. (2023). *International Order and Future Scenarios*. Tehran: Strategic Studies Research Institute (In Persian).
- Mahmoodi Raja, S. Z., Bagheri Dolat-Abadi, A., Ravesh, B. (2018). Investigating the axis of resistance and the future of the system of domination using the theory of the world system, *Islamic Awakening Quarterly*, 7 (14), 7-28. (In Persian).
- McLean, I. (2002). *Oxford Dictionary of Political Science*, translated by Hamid Ahmadi, Mizan Publishing, Tehran. (In Persian).
- Mearsheimer, J. J. (2010). Bound to Fail: The Rise and Fall of the Liberal International Order. *International Security*, 43 (4), 77-98.
- Mirmohammadi, M. (2023). *The Foreign Policy Needs of the Islamic Republic of Iran in the Transition Period of the International Order*, Speech at the 13th Pre-Session of the New International Order Conference, Horizon Institute for Strategic Futures Studies, (March 29).
- Mohammadi, M. (2013). Islamism: Discourse of Resistance. *Quarterly Journal of Historical Sociology*, 5 (2), 71-91 (In Persian).
- Mousavi Shafaly, M. (2021). *International Order, Pillars, Development, Future*. Tehran: University Publishing Center (In Persian).
- Najafzadeh, F., Heydarpour, M., & Torabi, M. (2021). The role of the Islamic Resistance Front in Iran's public policy-making in confronting unilateral US sanctions. *Scientific Quarterly Journal of Sacred Defense Studies*, 7 (4), 133-154. (In Persian).
- Rauf Shibani, M. R., & Sasanian, S. (2018). Investigating the changes in the axis of resistance (Moh session). *Mahnagar, National Security Observatory*. Research School of Strategic Studies (In Persian).
- Salahi, S. (2016). Areas of confrontation between the Islamic Republic of Iran and the United States in West Asia and its impact on the new international order. *Bi-Quarterly Journal of Soft Power Studies*, 6 (15), 114-134. (In Persian).
- Shapouri, M. (2022). *Axis of Resistance, Islamic Republic of Iran and Regional Order*. Tehran: Strategic Studies Research Institute (In Persian).
- Stronski, P., & Nicole, N. (2018). Ng Cooperaton and competition Russia and China in Central Asia. *Carnegie Endowment for International Peace*.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. Massachusetts: Addison Wesley Publishing co.
- Wezeman, P. D., Djokic, K., George, M., Hussain, Z., & Wezeman, S. T. (2023). *Trend's in international arms transfers*. SIPRI, March.
- Zakaria F. (2008). *The Post-American World*, W.W. Norton & Company.
- Zaraan, A. (2023). The influence of geopolitics of resistance on the formation of the new world order, the international conference on the geometry of the new world order. *the National Defense University*, April 2023 (In Persian).